

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕДУРИ НАБУТТЯ, ЗДІЙСНЕННЯ ТА ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

*За матеріалами В. О. Жарова,
першого заступника голови
Державного департаменту інтелектуальної власності,
доктора філософії у галузі права*

Правове регулювання процесу набуття, здійснення та захисту прав інтелектуальної власності на результати інтелектуальної творчої діяльності відбувається на базі законодавства України, організацію розробки та виконання якого покладено на Державний департамент інтелектуальної власності.

За останні роки законодавство з питань охорони прав інтелектуальної власності зазнало суттєвих змін, наповнилося новим змістом, що позитивно вплинуло на процеси набуття, здійснення та захисту прав інтелектуальної власності. Проводиться значна робота, спрямована на вдосконалення нормативно-правової бази у сфері інтелектуальної власності, обумовлена прагненням України інтегруватися до Європейського Співтовариства (ЄС) та вступити до Світової Організації Торгівлі (СОТ), а також необхідністю розробки підзаконних нормативно-правових актів на виконання прийнятих законів.

Характерною особливістю багатьох розроблених за останній період нормативно-правових актів є запровадження норм, націлених на посилення відповідальності за порушення прав інтелектуальної власності.

У 2006 році до Кримінального кодексу України було внесено зміни щодо розміру шкоди, нанесення якої є достатньою підставою для настання кримінальної відповідальності. Зазначені зміни створили надійний

правовий механізм захисту прав інтелектуальної власності відповідно до вимог Угоди ТРІПС, згідно з якою країни-члени СОТ мають забезпечити у своїх законодавствах наявність норм, що передбачають кримінальну відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності, яка б слугувала засобом стримування таких порушень. Державний департамент інтелектуальної власності брав безпосередню участь у підготовці цих змін.

У результаті багатосторонніх переговорів щодо вступу України до СОТ було визнано необхідним розробити та прийняти ряд законопроектів, зокрема переглянути законодавче врегулювання питання щодо охорони прав на географічні зазначення іноземних держав, забезпечення п'ятирічного періоду захисту нерозголошеної інформації при реєстрації лікарських засобів, а також внести деякі зміни до Митного кодексу України з метою приведення його у більшу відповідність до вимог Угоди ТРІПС в частині сприяння захисту прав інтелектуальної власності.

Враховуючи взяті Україною зобов'язання з цих питань, Держдепартамент розробив проект Закону України "Про внесення зміни до статті 8 Закону України "Про охорону прав на зазначення походження товарів". Зміна стосується частини другої статті 8 зазначеного Закону і передбачає, що правова охорона надаватиметься географічним зазна-

ченням іноземних держав за умови наявності їх правової охорони в іноземній державі, з якої вони походять, без обов'язкового укладення двосторонньої угоди з даною країною. Таке положення відповідає рішенням Комісії СОТ від 15 березня 2005 року щодо географічних зазначень, а також Директиві Ради ЄС від 20 березня 2006 року № 510/2006 щодо захисту географічних зазначень та зазначень походження сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів.

Крім того, Держдепартамент брав активну участь у підготовці проектів ще двох законів України:

1. Згідно з Законом України "Про внесення змін до статті 9 Закону України "Про лікарські засоби", якщо лікарський засіб зареєстрований в Україні, то протягом п'яти років від дати реєстрації (незалежно від строку чинності будь-якого патенту, котрий стосується лікарського засобу) реєстраційну інформацію забороняється використовувати для подання заяви про державну реєстрацію іншого лікарського засобу, крім випадків, коли право використовувати таку інформацію або посилатися на неї одержано в установленому порядку.

2. Закон України "Про внесення змін до Митного кодексу України" передбачає зміни розділу X Митного кодексу України "Контроль за переміщенням через митний кордон України товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності" та статті 345 "Переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності". Зміни зокрема стосуються встановлення відповідальності правовласника перед власником товару, митне оформлення якого призупинене, але факт порушення прав інтелектуальної власності не є доведеним (відповідну норму передбачає стаття 56 Угоди ТРІПС); надання митним органам права за власною ініціативою призупиняти

митне оформлення товару у випадку переміщення через митний кордон України товару, щодо якого не подано заяви про захист права інтелектуальної власності, але є достатні підстави вважати, що під час його переміщення може бути порушене право на об'єкт права інтелектуальної власності (застосування дії Ex Officio, передбачене статтею 58 Угоди ТРІПС).

З огляду на те, що Україна проголосила одним із стратегічних напрямків зовнішньоекономічної політики інтеграцію до світового співтовариства, насамперед до ЄС, на часі є завдання адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, що здійснюється за відповідною Загальнодержавною програмою. Держдепартаментом розроблено проекти законів України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів з питань авторського права і суміжних прав" та "Про внесення змін до деяких законодавчих актів з питань інтелектуальної власності".

Проектом Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів з питань інтелектуальної власності" передбачено приведення норм законів України "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі", "Про охорону прав на промислові зразки", "Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем", "Про охорону прав на знаки для товарів і послуг", "Про охорону прав на зазначення походження товарів", а також деяких норм Цивільного кодексу України у відповідність до вимог законодавства ЄС. При цьому розробниками законопроекту кодифіковано законодавство щодо охорони прав на торговельні марки (знаки для товарів і послуг), географічні зазначення та комерційні (фірмові) найменування. До проекту увійшов проект Закону України "Про охорону прав на торговельні марки, географічні зазначення та комерційні найменування". Доцільність такого об'єднання пояснюється наявністю загальних характеристик, прита-

манних цим об'єктам, їх взаємозв'язком під час використання.

Проект передбачає значно більшу відкритість дій Держдепартаменту щодо набуття та захисту прав інтелектуальної власності, зокрема опублікування в мережі Інтернет заявок на всі об'єкти права інтелектуальної власності та вільний доступ до цих публікацій зацікавлених осіб. Згідно з проектом передбачено розміщення електронних державних реєстрів на винаходи в мережі Інтернет. Ці реєстри вестимуться в поточному режимі, що забезпечить можливість оперативної державної реєстрації відомостей стосовно цивільних правочинів щодо передання прав, надання ліцензій і т. ін. Крім того, запроваджується механізм подання заперечень проти можливої державної реєстрації прав на всі об'єкти права інтелектуальної власності. Це істотно скоротить строки розгляду заявок та зменшить кількість апеляційних оскаржень рішень Держдепартаменту.

Відповідно до права Європейського Союзу врегульовано відносини щодо охорони біотехнологічних винаходів, передбачено можливість подовження строку чинності прав на винаходи (корисні моделі) у сфері процесів виробництва продуктів, комерційне використання яких потребує дозволу компетентних державних органів, зокрема лікарських засобів та засобів захисту рослин. Також посилюються вимоги до промислового зразка, який є об'єктом для набуття прав інтелектуальної власності. Він має бути не лише новим, а й своєрідним.

Проект Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів з питань авторського права і суміжних прав" стосується Цивільного кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення та законів України "Про авторське право і суміжні права", "Про об'єднання громадян", "Про телебачення і радіомовлення", "Про професійних творчих працівників та

творчі спілки", "Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних". Він містить ряд нових аспектів щодо нормативного врегулювання відносин у сфері авторського права і суміжних прав.

Ухвалення зазначених законопроектів забезпечить приведення законодавства України у сфері інтелектуальної власності у відповідність до вимог законодавства ЄС та узгодження національних законодавчих актів між собою.

З метою вдосконалення правових основ обігу примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних та захисту інтересів суб'єктів авторського права і суміжних прав фахівці Держдепартаменту розробили проект Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм та баз даних)". Ухвалення цього законопроекту надасть можливість вдосконалити механізм видачі та одержання контрольних марок, забезпечити відкритість та прозорість цього процесу, а також посилити адміністративну відповідальність за незаконний обіг примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних.

Україна є однією з 42 країн світу, які в березні 2006 року підписали Сінгапурський договір. Це дасть змогу запровадити єдині механізми реалізації положень законодавства щодо торговельних марок. Сінгапурський договір передбачає спрощення формальностей у процедурі набуття прав на торговельні марки, в тому числі удосконалення технології у сфері подання заявок на торговельні марки та повідомлень щодо них електронними засобами зв'язку, регулює питання реєстрації ліцензій. Зараз цей Договір готується до ратифікації.

Держдепартамент продовжує роботу з розробки нормативних актів, спрямованих на реалізацію норм чинного законодавства. Останнім часом було розроблено такі підзаконні акти:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 травня 2006 року № 711 "Про внесення змін до Положення про державного інспектора з питань інтелектуальної власності".

Ухвалення постанови дало можливість:

- узгодити редакцію Положення з вимогами Закону України від 17 січня 2002 року № 2953-ІН (зі змінами та доповненнями відповідно до Закону України від 06.07.2005р. № 2734-ІУ) "Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування";
- врегулювати питання здійснення державного контролю за дотриманням законодавства у сфері інтелектуальної власності суб'єктами господарської діяльності;
- посприяти зняттю торговельних санкцій уряду США, запроваджених щодо України у зв'язку з неналежним захистом прав інтелектуальної власності.

2. Наказ Міністерства освіти і науки України "Про внесення змін до Правил складання і подання заявки на промисловий зразок" від 11.01.2006 р. № 5, яким внесено зміни до Правил складання та подання заявки на промисловий зразок, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 18 лютого 2002 року № 110. Також удосконалено порядок подання заявки на промисловий зразок, зокрема заявка, що не містить зображення в кольоровому виконанні, може бути подана з використанням факсимільного зв'язку з наступним представленням її оригіналу; забезпечена можливість разом із заявкою подавати її елек-

тронний примірник на дискеті чи компакт-диску СО-Р4 (документ про сплату збору за подання заявки на промисловий зразок на паперовому носії вимагається лише у виняткових випадках) тощо.

3. Наказ Міністерства освіти і науки України "Щодо питань атестації представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених)" від 25 липня 2006 року № 556, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 30 серпня 2006 року за № 1021/12895, розроблений з метою удосконалення порядку атестації представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених). Цим наказом затверджено Порядок атестації представників у справах інтелектуальної власності (патентних повірених).

4. Наказ Міністерства освіти і науки України "Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства освіти і науки України" від 2 серпня 2006 року № 585. Наказ зареєстрований в Міністерстві юстиції України 28 серпня 2006 року № 1016/12890 набув чинності від 8 вересня 2006 року. Цим наказом внесено зміни до Положення про Державний реєстр деклараційних патентів України на корисні моделі, Положення про Державний реєстр патентів і деклараційних патентів України на винаходи, Положення про Державний реєстр свідоцтв України на знаки для товарів і послуг, Положення про Державний реєстр патентів України на промислові зразки, Положення про Державний реєстр України топографій інтегральних мікросхем, Положення про Державний реєстр України назв місць походження товарів і прав на використання зареєстрованих кваліфікованих зазначень походження товарів.

Такими змінами удосконалено порядок та встановлено строки розгляду клопотання про внесення змін до відомостей, занесених до зазначених реєстрів, заяв про повну або часткову відмову від охоронних документів,



Під час парламентських слухань "Захист прав інтелектуальної власності в Україні: проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування" (березень 2007 року). Виступ першого віце-президента НАН України академіка Анатолія Шпака

клопотань про надання виписок з реєстрів тощо. Крім того, змінено форму охоронних документів на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, топографії інтегральних мікросхем, а також свідоцтва про реєстрацію права на використання зареєстрованого кваліфікованого зазначення походження товару.

З метою удосконалення механізму збору та розподілу винагороди суб'єктам авторського права і (або) суміжних прав особами, які у своїй господарській діяльності використовують об'єкти авторського права і (або) суміжних прав розроблено проект постанови Кабінету Міністрів України щодо внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 18 січня 2003 року № 71 "Про затвердження розміру винагороди (роялті) за використання опублікованих з комерційною метою фонограм і відеограм та порядку її виплати" і № 72 "Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об'єктів авторського права і суміжних прав".

Ухвалення запропонованого проекту дасть можливість привести зазначені постанови у відповідність до ухвалених змін до За-

конів України "Про телекомунікації" та "Про телебачення і радіомовлення".

У березні 2007 року сталася ще одна, справді визначна подія у сфері правової охорони інтелектуальної власності в Україні: вперше за часи незалежності відбулися парламентські слухання на тему "Захист прав інтелектуальної власності в Україні: проблеми законодавчого забезпечення та правозастосування".

І це дуже важливо з огляду на те, що кожен із законів України, що регулюють питання сфери інтелектуальної власності, містить статтю "Міжнародні договори", яка передбачає: якщо міжнародним договором України встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені законодавством України про той чи інший об'єкт промислової власності (винаходи, корисні моделі, промислові зразки, товарні знаки), то застосовуються правила міжнародного договору, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

31 травня 2007 року Президент України підписав Закон № 1111-V "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо правової охорони інтелектуальної власності стосовно виконання вимог, пов'язаних із вступом України до СОТ".

Метою закону є нормативно-правове забезпечення виконання зобов'язань України щодо вступу до Світової Організації Торгівлі.

Законом передбачено внесення змін до Кримінального та Цивільного кодексів України з метою приведення вітчизняного законодавства у сфері захисту прав інтелектуальної власності у відповідність до вимог статті 46 Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності. Ухвалення Закону дасть змогу запобігти повторному введенню в цивільний оборот контрафактної продукції, а також знарядь і матеріалів, які спеціально використовувалися для її виготовлення.